

5. Serious Organized Crime and Police Act 2005. Protection of witnesses and other persons : Guidance notes / United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Home Office. London : Home Office, 2005. 42 p.

6. Тарасенко Р. В. Інформаційне право : навч.-метод. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2010. 512 с.

Одержано 12.11.2019

УДК 343.54

Іван Андрійович ГРАБАЗІЙ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ГОТУЮТЬ УЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ПОРНОГРАФІЧНИХ ПРЕДМЕТІВ

Основним суб'єктом, що уповноважений виявляти злочини в сфері суспільної моралі є підрозділи Департаменту боротьби зі злочинами пов'язаними з торгівлею людьми Національної України (далі – БЗПТЛ), які відповідно до законодавства України забезпечують реалізацію державної політики у сфері боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з торгівлею людьми, нелегальною міграцією, та правопорушеннями у сфері суспільної моралі.

Між тим вважаємо, що висвітлюючи організаційні засади виявлення злочинів у сфері суспільної моралі підрозділами БЗПТЛ потрібно враховувати діяльність підрозділів боротьби з кіберзлочинністю, які спрямовують свої зусилля на попередження та протидію кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку, а також іншим кримінальним правопорушенням, учиненим з їх використанням [1]. Адже значна частина злочинів у сфері суспільної моралі, зокрема обігу порнографічних предметів вчиняються за допомогою інформаційних технологій та комп'ютерної техніки. Крім того, зазначені підрозділи до 2012 року були у складі Департаменту боротьби з кіберзлочинністю та торгівлею людьми [2; 3], що дозволяє нам розглядати їх як складові частини єдиного механізму.

Виявлення злочинів представляє собою складний процес, спрямований на одержання достатньої сукупності інформації, необхідної для вирішення питання про початок кримінального провадження. Цей процес поєднує у собі дві взаємопов'язані форми діяльності правоохоронних органів – допроцесуальну і процесуальну.

Допроцесуальна форма охоплює оперативно-розшукові заходи, здійснювані працівниками оперативних підрозділів правоохоронних органів, пов'язаних із виявленням інформації про ознаки кримінального правопорушення.

Процесуальна ж форма починається з моменту перевірки інформації, що надійшла до слідчого, у тому числі отриманих матеріалів від оперативного підрозділу, встановлення юридичних ознак злочину та осіб, які причетні до їх вчинення, з метою подальшої реалізації процесуально-правової процедури кримінального провадження і вирішення питання щодо можливості притягнення винних до відповідальності.

В рамках процесуальної форми здійснюється процесуальне документування злочинів в сфері суспільної моралі, наприклад, фактів ввезення, виготовлення, збуту і розповсюдження порнографічних предметів (збір, перевірка та оцінювання доказів) та реалізація зібраних матеріалів.

Що ж до виявлення ознак розглядуваних злочинів працівниками оперативних підрозділів, то ця допроцесуальна форма роботи починається з визначення ймовірних джерел отримання інформації, а також її перевірки та процесуального закріплення. Виявити таку злочинну діяльність можливо різними способами (методами), основними серед яких є:

1) аналіз відомостей, що містяться у відповідних інформаційних джерелах та у випадку належного процесуального закріплення можуть використовуватися в якості доказів. Це як правило: а) матеріали кримінальних проваджень, відкритих за фактами вчинення злочинів, передбачених ст. 146, 149, 152–156, 302–304, 315–317 КК України [4]; б) матеріали судово-експертних досліджень; в) спеціально створені web-сайти, сторінки соціальних мереж, форуми, блоги тощо.

2) перегляд цифрових записів систем відео спостереження із місць загального доступу, закладів дозвілля та відпочинку, закладів готельного типу, орендованих приміщень з підозрілим цільовим призначенням, тощо;

3) збір та аналіз відомостей про окремі факти, які потенційно можуть мати зв'язок із подією злочину, що підлягає виявленню.

Аналіз теорії та практики виявлення злочинів в сфері суспільної моралі, на прикладі злочинів, пов'язаних з обігом порнографічних

предметів дозволяє виділити основні способи готування до вчинення дій, передбачених ст. 301 КК України:

1. Підшукування співучасників. Зазвичай, такі дії полягають у пошуку конкретних виконавців злочину його організатором. Співучасниками зазвичай стають «актори», оператори, вербувальники, програмісти.

2. Придбання відповідної техніки та матеріалів для створення продукції порнографічного характеру. Переважно це цифрова техніка (фотоапарати, відеокамери), засоби для штучного освітлення приміщень (ліхтарі, прожектори, лампи денного освітлення), комп'ютери, копіювальна та мнотильна техніка (сканери, ксерокси), друкуюча техніка (принтери), пишучі прилади CD-ROM, DVD, витратні матеріали (папір, картриджі, чорнила, тюнери тощо), цифрові носії інформації (диски, флеш-карти, флеш-диски) тощо.

3. Придбання техніки для скритого візуального спостереження, а також датчиків сприйняття рухів та сигналізації. Вони придбаються для спостереження за місцевістю, яка оточує приміщення де відбуваються незаконні дії з предметами порнографічної продукції.

4. Підготування місць для зберігання продукції порнографічного характеру, а також грошей та матеріальних цінностей ОЗГ та її членів.

5. Створення сховищ у транспортних засобах, які планується використовувати при перевезенні та переміщенні порнографії.

6. Відкриття банківських рахунків на ім'я підставних осіб; відкриття закордонних рахунків оформлених на ім'я довірених осіб, або осіб з числа родичів.

7. Створення фірми або отримання ліцензії на заняття певним видом підприємницької діяльності де засновником (суб'єктом підприємницької діяльності) є підставна особа, яка імовірніше за все не розуміє справжньої мети використання її цивільної правосуб'єктності (правоздатності та дієздатності).

8. Переоформлення існуючих у приватній власності об'єктів нерухомості, цінних паперів, дорогих автомобілів на членів своєї родини або на ім'я родичів – з метою запобігання можливої конфіскації майна. Застосовується також фіктивне розлучення, або навпаки сумісне життя без офіційного оформлення шлюбу.

9. Створення умов, які сприятимуть учиненню злочину. Наприклад, оренда будинків, офісів, квартир де буде виготовлятися порнографія, переважно у малолюдних місцях. Для композиційних сюжетів орендують певні ландшафтні земельні ділянки, яхти, залізничні вагони і т. д.

10. Очікування умов, які сприяли б вчиненню злочину. Злочинці вичікують зручного випадку, без втручання в хід подій, заздалегідь знаючи, або очікуючи настання якоїсь обставини, життєвої ситуації. Прикладами цього способу можуть бути:

- очікування коли принциповий службовець митної служби піде у відпустку – застосовується при ввезенні (вивозі) в Україну предметів порнографічного характеру;
- очікування наявності у потенційного споживача стану алкогольного сп'яніння чи сексуального збудження, або очікування обезлюднення приміщення чи території – застосовується при намірі збути порнографію;
- очікування настання темряви для розміщення порнографічних предметів у таємному місці зберігання тощо.

11) Інтелектуально-інформаційна підготовка може також бути способом готування до злочину. Наприклад, вивчення юридичної літератури, зокрема криміналістичної, експертної, судової практики; отримання консультацій та порад від обізнаних осіб: юристів, інженерів мереж Інтернету, культурологів, сексопатологів тощо [5, с. 86].

Будь-яка з перелічених дій як окремо так і у сукупності з іншими може вказувати на підготовку злочину в сфері суспільної моралі, змушуючи правоохоронні органи, а особливо підрозділи БЗПТЛ до активних дій, направлених на документування злочину, з метою притягнення винуватих осіб до відповідальності.

Ретельно слід підходити до проведення оперативно-розшукових заходів щодо фіксації протиправних дій ОЗГ. Плануючи заходи фіксації слід враховувати усі обставини, які підлягають встановленню та доказуванню. Оперативним підрозділам БЗПТЛ Національної поліції України слід враховувати злочинні хитрощі, які використовують окремі злочинці та члени ОЗГ з метою уникнення відповідальності або з метою вчинення протидії процесу розслідування. Так, кожен четвертий з опитаних працівників оперативного підрозділу вважає нарощування організованості, професіоналізму, цинізму злочинної діяльності основним аспектом, який ускладнює виявлення та документування злочинів в сфері суспільної моралі.

Список бібліографічних посилань

1. Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України : затв. наказом Нац. поліції України від 10.11.2015 № 85.
2. Про організацію діяльності Департаменту боротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю і торгівлею людьми ГУМВС, УМВС : наказ МВС України від 24.11.2010 № 581 // Ліга Закон : сайт. URL:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS201.html (дата звернення: 22.10.2019). Втратив чинність.

3. Про організацію діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю ГУМВС, УМВС : наказ МВС України від 31.05.2012 № 494 // Ліга Закон : сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS308.html (дата звернення: 22.10.2019). Втратив чинність.

4. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

5. Козленко О. О. Протидія оперативними підрозділами ОВС України злочинам, пов'язаним з обігом порнографічних предметів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 257 с.

Одержано 12.11.2019

УДК 343.985.1:34.08

В'ячеслав Віталійович ДАВИДЕНКО,

кандидат юридичних наук,

заступник начальника – начальник кримінальної поліції

ГУНП в Харківській області

КООРДИНАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДРОЗДІЛАХ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Координація діяльності оперативних підрозділів Національної поліції (далі – НП) є важливим елементом організаційно-управлінського впливу на всю систему взаємодіючих суб'єктів у правоохоронній діяльності, і передбачає вивчення місця і ролі відповідних керівників в цьому процесі. Ця функція визначає загальну стратегію оперативно-службової діяльності підрозділу, забезпечує напрям функціонування всіх її структурних елементів, а також не допускає критичного відхилення оперативних підрозділів НП від вирішення поставлених завдань і досягнення встановлених цілей. Керівником, по суті, закладається основа узгодженої діяльності її структурних елементів і організовується взаємодія між ними.

Слід зазначити, що у процесі управління оперативними підрозділами є істотні особливості, що об'єктивно позначається на вимогах, що висуваються до їх керівників. При цьому одним з найважливіших організаційних аспектів управління оперативним підрозділом є організація взаємодії суміжних підрозділів і координація оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) підлеглих структур. За допомогою організації взаємодії досягається найбільш повне